

Соцька А. М., к.ю.н.,
заступник завідувача відділу Офісу Президента України,
радник Голови Національної Асамблеї людей з інвалідністю України,
Національна академія статистики, м. Київ, Україна

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗВІЛЬНЕННЯ ОПІКУНІВ ТА ПІКЛУВАЛЬНИКІВ ПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна в Україні спричинила виникнення величезної кількості проблем у всіх сферах життєдіяльності. Зокрема й у сфері опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена. Усупереч тривалості воєнного періоду досі лишаються невирішеними багато питань законодавчого та практичного характерів. До них, окрім іншого, належить також питання призначення і звільнення опікунів та піклувальників зазначених категорій осіб, в умовах їхнього проживання на тимчасово окупованих територіях.

Зазначена проблема має декілька аспектів (які, однак, не обмежуються наведеними нижче прикладами), пов'язаних із місцем проживання суб'єктів відповідних правовідносин, а саме:

1) недієздатна чи обмежено дієздатна особа та її опікун або піклувальник проживають на тимчасово окупованій території і в цей час опікун чи піклувальник неналежно виконує свої обов'язки відносно підопічної особи;

2) недієздатна чи обмежено дієздатна особа проживає на тимчасово окупованій території, а опікун/піклувальник чи потенційний опікун/піклувальник – на підконтрольній Україні території.

У першому випадку з неналежним виконанням опікунських обов'язків чи обов'язків піклувальника складність ситуації полягає у практичній реалізації процедури звільнення такого опікуна/піклувальника, а також підтвердження неналежного виконання ним відповідних обов'язків.

Зводиться зазначена проблема до такого цивільно-процесуального аспекту, як доказовість. Тобто, факт неналежного виконання обов'язків має бути підтверджений. Однак отримання такого підтвердження майже повністю унеможливлене відсутністю доступу до дотичних до питання опіки чи піклування над повнолітньою особою осіб, представників органів та установ, документів тощо через їх перебування на тимчасово окупованій території. Відтак і довести неналежність виконання особою обов'язків опікуна чи піклувальника вкрай складно, якщо не неможливо, хіба що опікун чи піклувальник переїхав на підконтрольну Уряду України територію і залишив свого підопічного на непідконтрольній території, що

саме собою є фактом невиконання відповідних повноважень.

У контексті зазначеного важливо процитувати статтю 77 Цивільного процесуального кодексу України, відповідно до якої належними є докази, які містять інформацію щодо обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. Водночас статтею 90 цього нормативно-правового акта встановлено, що за відсутності можливості допитати особу, яка надала первинне повідомлення, показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами цього Кодексу [3].

Що стосується другої з наведених вище ситуацій, то ключова проблема зводиться до потенційних можливостей особи, яка бажає бути опікуном чи піклувальником та проживає на підконтрольній Уряду України території, виконувати майбутні повноваження щодо свого підопічного.

Так, за змістом статей 63 та 64 Цивільного кодексу України обмеженнями щодо призначення особи опікуном або піклувальником повнолітньої особи є: відсутність у потенційного опікуна чи піклувальника повної цивільної дієздатності; відсутність згоди особи на призначення її опікуном або піклувальником; невідповідність поведінки та інтересів потенційного опікуна чи піклувальника інтересам особи, яка потребує опіки або піклування [2].

Крім того, Правила опіки та піклування, затверджені наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 р. № 34/166/131/88 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 червня 1999 р. за № 387/3680), (пункт 3.2) до перелічених обмежень додають такі обставини, пов'язані з особою потенційного опікуна: визнана в установленому порядку недієздатною або обмежено дієздатною; перебуває на обліку або лікується в психоневрологічному та наркологічному закладі; раніше була опікуном чи піклувальником та з її вини опіку чи піклування було припинено; інтереси суперечать інтересам особи, яка підлягає опіці чи піклуванню; засуджена за скоєння тяжкого злочину [1].

Відтак факт розрізненого проживання особи, яка потребує опіки або піклування, та потенційного опікуна чи піклувальника не є підставою для відмови у призначенні останнього виконувачем відповідних обов'язків.

Проте є один нюанс. Відповідно до статті 55 Цивільного кодексу України опіка та піклування над повнолітніми особами встановлюються з

метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів таких осіб, якщо вони за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки [2]. Водночас статтями 67 та 69 цього Кодексу передбачено, що опікун, окрім іншого, зобов'язаний дбати про підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, забезпечення його доглядом та лікуванням, а піклувальник, своєю чергою, – про лікування підопічного, створення йому необхідних побутових умов [2].

Як маємо змогу переконатися, обов'язки опікуна та піклувальника носять особистісний характер. Законодавством не передбачено можливості передання опікуном та піклувальником відповідних обов'язків щодо їх недієдатних чи обмежено дієдатних підопічних, пов'язаних із побутовими питаннями та питаннями лікування.

У зв'язку з цим вважаємо неможливим позитивне вирішення питання про призначення особи опікуном чи піклувальником повнолітньої особи, в умовах неможливості особистого здійснення першим повноважень стосовно потенційного підопічного через їх розрізнене проживання на територіях із різним правовим статусом.

Література

1. Про затвердження Правил опіки та піклування: наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 трав. 1999 р. № 34/166/131/88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99#Text> (дата звернення: 24.04.2023).

2. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.04.2023).

3. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 24.04.2023).

УДК 347.625(043.2)

Твердохліб Е. В., к.ю.н., доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ПУБЛІЧНИЙ ДОГОВІР» І «ПУБЛІЧНА ОФЕРТА»

Галузь цивільного права постійно супроводжує повсякденне життя кожної особи, воно настільки тісно переплелось із побутом, що задовольняючи власні потреби пересічні громадяни навіть не замислюються, що майже кожен раз вони стають учасниками цивільних